

Profesore Ilga Kreituse: Latvijas izglītības sistēmā ir permanentās reformas

Rīgas Stradiņa universitātes profesores Ilgas Kreituses viedoklis par Latvijas izglītības sistēmu un tajā nepieciešamajām pārmaiņām.

“Runājot par reformām Latvijas izglītības sistēmā, jāsaka, ka tās ilgst kopš neatkarības atjaunošanas, turklāt šajās reformās mēs ejam pa riņķi, neko jaunu neizdomājot.

Sešgadnieku reforma Latvijā jau ir bijusi un izgāzusi, jau ir pierādījies, ka sešgadnieki vēl nav gatavi skolai. 2017. gadā mūsu izglītības sistēmā notiek tieši tas pats, kas 90. gadu sākumā – mēs paskatāmies, kas notiek citās valstīs, ņemam tos modeļus un bez kritikas, neanalizējot šo modeļu reālo gaitu un rezultātus, mēģinām to iedzīvināt Latvijā.

Nemācamies no kļūdām – ne savām, ne svešām

Izglītības sistēmā ir ne viens vien piemērs, ka šādi – bez analīzes un kritikas – Latvijā nevar automātiski īstenot kādas citas valsts modeli. Viens no izcilākajiem piemēriem bija Dānijas prakse – nelikt bērniem atzīmes. Mēs to automātiski pārņēmām, neskatoties uz to, ka paši dāņi tobrīd jau bija sapratuši, ka tas nestrādā un neveicina attīstību, jo atklājās, ka 30% skolēnu, kas izgājuši šo modeli, neprot lasīt.

Nav skaidra skatījuma un pēctecības

Toreiz mēs uzsvērām, ka dāņiem ir vislabākā izglītības sistēma, tagad par dāņiem jau esam aizmirsuši un slavējam Igaunijas un Somijas izglītības sistēmas. Mūsu izglītības sistēmai trūkst skaidra skatījuma un pēctecības, kā viens etaps pāraug otrā.

Tā vietā, lai mēģinātu sūtīt skolās sešgadniekus, ministrijai būtu jāatbild uz jautājumu, kāda ir vidējās izglītības loma kopējā izglītības procesā? Šobrīd vidējā izglītība nav obligāta, tāpēc līdz 9. klases beigām skolēnam jāapgūst praktiski viss, jo nevar jau zināt, vai tiks turpināta izglītības ieguve. Tie, kuri izlemj turpināt mācības vidusskolā, daudzos priekšmetos, piemēram, vēsturē atkal sāk mācīties to, ko apguva jau pamatskolā. Izglītības satura veidotāji gan apgalvo, ka tas pats gluži neesot, jo vidusskolā jaunieši visu apgūst jau **problēmlīmenī**. Tiem, kas 10. klasē runā par **problēmlīmeni**, es ieteiktu pašiem aiziet un pamēģināt to realizēt.

Izglītības satura veidotāji ir atrauti no praktiskās vides

Ja es īstenotu izglītības reformu, sāktu ar to, ka visiem Izglītības un zinātnes ministrijā strādājošajiem satura veidotājiem ik pēc pieciem gadiem vismaz viens gads būtu jānostrādā praktiskā vidē. Man gan par šādu ideju reiz teica, lai pažēlojot skolēnus. Viena lieta ir teorija, pavisam cita – prakse. Neviens mediķis nesaņem ārsta diplomu, kamēr viņš nav izgājis rezidentūru un ieguvis praktisko pieredzi, izglītības jomā nez kāpēc uzskatām, ka nevajag praktisko pieredzi. Medicīnas nozarēs pētījumus parasti veic uz pelēm, nav skaidrs, kāpēc izglītības nozarē esam tik nežēlīgi, ka visas eksperimentālās idejas testējam uz mūsu bērniem.

Gribam citu sistēmu, bet nezinām kādu

Es esmu par obligātu vidējo izglītību, paredzot katram jauniešim tiesības izvēlēties – akadēmisko vai profesionālo virzienu. Akadēmisko izvēlas tie, kuri gatavojas augstākās izglītības ieguvei, savukārt profesionālo – tie, kuri gatavojas praktiskai darbībai noteiktā sfērā, attiecīgi, apgūstot, nevis vispārīgas, bet nozarei specifiskas lietas. Nav jāizdomā nekas jauns, kādreiz jau bija t.s. klasiskās ģimnāzijas un reālģimnāzijas. Mums nav skaidrs, kādu sistēmu vēlamies veidot, taču visu laiku runājam par satura izmaiņām. Gribam mainīt saturu, bet nezinām, kāds ir rāmis un forma.

Skola nav tikai ēka

Līdzīga situācija ir arī ar lauku skolām – nevar paņemt sarakstu ar cilvēku skaitu un sākt vērt ciet skolas tur, kur iedzīvotāju skaits tiek uzskatīts par nepietiekamu. Skola laukos nav tikai skola, visā Latvijas vēstures attīstības gaitā ir pierādījies, ka skola ir vietējais kultūras attīstības centrs. Skolās notiek dažādi koncerti, pulciņu nodarbības, sanāksšanas u.tml. Skolas pamazām atgūst savu vietu sabiedrībā, taču ne visi izglītības politikas veidotāji saprot, ka skola nav tikai vieta, kur bērnam māca lasīt. Skola nav tikai ēka.

Augstākai izglītībai jātiek vaļā no politikas un partijām

Runājot pat augstāko izglītību, gribētos aicināt visas ministrijas apsēsties pie viena galda un rūpīgi izpētīt, kad un kā virkne augstskolu kļuva par valsts augstskolām. Nemaz nerunāsim par to, cik loģiska ir kārtība, kādā šīs augstākās izglītības iestādes tiek finansētas. Akreditācija notiek caur Izglītības un zinātnes ministriju, savukārt augstskolu finansējums un darbība ir pakļauta nozaru ministrijām. Daudzviet Eiropā par šādu mūsu sistēmu tikai pabrīnās. Šāds dalījums ir palicis vēl no padomju laikiem. Augstākajā izglītībā ir savijies objektīvs izglītības kvalitātes izvērtējums un politiskā ieinteresētība. Un, kā mēs zinām, gadījumos, kad notiek finanšu un politikas saplūdums, ir iespējams runāt par valsts nozagšanu.

Izglītības un zinātnes ministrijai būtu jātiek skaidrībā ar to izglītības iestāžu tīklu, kuras visas ministrija un padotības iestādes ir akreditējušas. Latvijā nevajag tik daudz augstskolu, kurās dublējas vienas un tās pašas programmas.

Ja reformas būtu diplomdarbs, ministrija to nespētu aizstāvēt

Ikviens mans students zina, ka, lai uzrakstītu labu bakalaura vai maģistra darbu, vispirms jādefinē darba mērķis, uzdevumi un hipotēze. Bez šīm lietām darbs nav iedomājams. Šī brīža Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātajām reformām nav skaidri definēta mērķa un struktūras. Ja tas būtu bakalaura darbs, ministrija to nespētu aizstāvēt pat tēžu līmenī."